

neket, nemcsak hangulatok árnyalásáért, hanem egy-egy impresszionisztikus rezdülés kifejezésre juttatásáért. E költői kérdések – szerencsére! – nem a partitúra tanulmányozása alapján kíváncsoltak papírra, hanem a hangzó anyag igazolja a gazdag hangszínevenciót. (A nívós megszólaltatás egyszerűen magyarázattal szolgál arra, hogy annakidején nem mindennapi feladatot jelentettek e művek az előadók számára. Három évvel a Nemzeti Színház felkérése után hangzott csak fel a Csongor és Tünde kísérrőzenéje az Operaházban, s az itt is rögzített hattételes, végső verzió a Szvitből előbb került pódiumra Drezdában, mint Budapesten, 1916-ban. 1933-ban a népdalszvit is külföldi siker után tért haza. Az említett bemutatókért Reiner Frigyeset illeti köszönet.)

A CD-felvétel ismeretében megbecsüléssel kell adóznunk Kovács Lászlónak és együttesének. A kortárs zene tolmácsolásában is élenjáró zenekar számára aligha maga a játszanivaló jelenthetett komoly feladatot. Az évezred utolsó éveinek embere hihetetlenül eltávolodott mindattól, ami az elmúlt században például lelkesítő lehetett. Ebből a távolságtartásból adódik, hogy néha szinte érezhető „falak” húzódnak a romantikus lelkületű művek és előadók, s ennek következtében a megszólaló művek és a hallgatók között. Áthatolhatatlanok? A miskolciak számára nem! Ők hagyták, hogy hasson rájuk a zene, s így nemcsak a hangokat, hanem a tételek „jeleneteit” is élményszerűen adják vissza. A nyitótétel, az „Éj” igazi születés-zene, a Semmi káoszából nő ki a gyönyörű természetzene. A „Balga”-tétel egyenesen Haydn zenei humorának szellemi gyermeke (néhol a Hob. I: 88 G-dúr

szimfónia jut eszünkbe!), a Tündértánc Mendelssohn muzsikájának egyenesági utóda. A mesevilágba hazatalált muzsikos szívesen festi (s a mese által elvárásolt hallgató kedvtelve, gyönyörködve szemléli) „A bánkódó Tünde” portréját. Hasonlóan találó a „Boszorkánykonyha” atmoszférája (már amennyiben valakinek ilyesmiről lehet több-kevesebb fogalmalma!) – s még egyszer emlékeztet hangképet kínál a finálé, az Aranyalma látványát.

Elgondolkodtató a Szvit hangzó megvalósítása. A par excellence fővárosi Weiner – Lajtha László figyelem-felkeltésének hatására – a Néprajzi Múzeum fonogramgyűjteményének népdalkincsétől nyert inspirációt a számára újfajta zenei nyelven való megszólaláshoz. Népdalokon alapuló mű esetében felvetődik a kérdés: új környezetbe kerülve (gyakran klasszikus formákba, kísérettel ellátva, stb.) mennyire marad meghatározó az eredeti rövid lélegzetű dal. A miskolciak a megszületett új alko-

tásból indultak ki, a legtöbb népdal-részlet „szelídítetten” csendül fel. A stilizálás ugyanakkor nem árt a tételeknek: a népi eredetű dallamok mindig világosan követhetők, felismerhetők részleteikben is, a legkülönbözőbb hangszerelésben-felrakásban is. Mintha egy arisztokratikus szellemű álarcosbálba kerültek volna, ahol a résztvevők inkább csak jelzik inkognitójukat álarcokkal, mintsem hogy jelmezzel változtatnák meg magukat (esetleg humoros vagy groteszk hatást keltve). Az inkognitó csak játék – akkor is, ha az álarc karikírozva a jellegzetességeket emeli ki, s akkor is, ha épp az eredeti vonások elfedését célozza meg.

Ebben a szvitben nincsenek feszültségek, nincs „jó” és „rossz”, nyoma sincs valamiféle konfliktusnak – ehelyett a színek gazdagságában tobzódunk. A partitúra több helye lehetőséget kínál a zenekari játékosok szölisztikus szereplésére. Ezek viszont (ki tudja, vajon mennyi ebben a tudatosság-szándékoltság?) megközelítően sem azonos színvonalúak. Hallunk keresetten visszafogott dallamot, szemérmesen tartózkodót, s olyat, amelyből sugárzik a reflektorfény-okozta öröm. Zavarónak csak azt éreztem, hogy néha – igaz, kevés alkalommal – már-már iskolásan pedánsra, didaktikusan lecke-felmondásra sikerült valamely szólóállás. (Óhatatlanul is eszembe jutott: vannak zenei pályára készülők, akik számára a népzene nem egyéb, mint a „kötelező” 50 vagy 100 népdal, amit a felvételire be kell magolni...)

A felvétel ismét csak egy adalék arra nézvést, hogy gazdag a magyar zenei közelmúlt, s hogy nem árt a jéghegyek csúcsain kívül időnként más tájékokra-tájakra irányítani az érdeklődő figyelmet. *Fittler Katalin*

Hangfelvétel és multimédia

Nader Mashayekhi: Malakut című operájáról

Furcsa műfaj az opera – vagy inkább: furcsák a műfaj kedvelői, akik időről-időre (alkalmanként más feltételek-körülmények között, de mindig) sokat várnak régi vagy újabb korokban készült színpadi kompozícióktól.

Vannak állandóan és korszakonként változó kívánalmak. Nem árt pl., ha kiderül: miről szól valamely opera, illetve, hogy az ábrázolt-megjelenített cselekménnyel mit szándékoztak közölni az alkotók. A hagyományos komponensek segítik a tájékozódást, az egyéni-egyedi jellegzetességek pedig növelik az érdeklődést. Tény: szükség

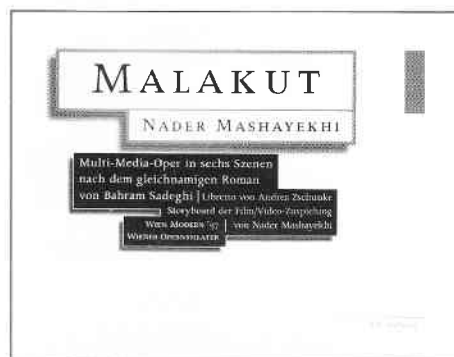
van támpontokra (legyenek bár tipológiaiak vagy zeneiek) – és általában eredményes, ha egyszersmind számítanak a szerzők a befogadói aktivitásra. Stílusváltásoknál avagy kísérleti műveknél az általános elvek realizálása és a konkrét-gyakorlati megjelenítés egyaránt „vizsgáljuk”. Az érdeklődő néha elfogadja, hogy „az ő készülékében van a hiba”, akkor is, ha valójában nem az a helyzet – ám egy idő után a legelszántabb érdeklődő is „feladja”, merthogy nem szívesen szembeesül valódi vagy vélt szellemi korlátaival.

Könnyebb a helyzet, ha ismert tartalom/cselekmény kerül megzenésítésre. Ha-

sonlóképp, ha a szereplők olyannyira tipikusak, hogy már-már első látásra is „ismerjük” őket – ilyenkor a színpadi megjelenítés is fontos! A tipikus figurák akkor is segítenek a tájékozódásban, ha szokatlan környezetbe kerülnek – annál több energia szükséges ahhoz, hogy ismeretlen „egyénekkel” próbáljunk ismerkedni. Nehezíti a helyzetet, ha ráadásul a szituációk is szokatlanok.

Bahram Sadeghi regényének (más források szerint: elbeszélésének) megzenésítésekor Nader Mashayekhi alaposan feladja a leckét: a Malakut a műfajban jártasaknak sem könnyű feladat.

A negyven éves iráni zeneszerző élete második felét Bécsben töltötte, ahol korán megmutakozó sokoldalú érdeklődésének mind újabb megjelenési formákat talált. Munkásságában mégsem a „kelet” és „nyugat” kulturális világában való egyforma jártasság a szembetűnő, hanem a multikulturális aspektusok iránti érdeklődés tűnik meghatározónak: 1992 és 1997 között komponált operájában is a technikai áldásainak minél alaposabb kiaknázására törekszik.

Az ősbemutatóra ugyanannak a rendezvénytársulatnak a keretében került sor, amelynek két eseményéről (a Győri Filharmonikus Zenekar közreműködésével) lapunk korábbi számában hírt adtam. A Wiener Operntheaternek e produkciójával kizárólag CD-felvételen találkoztam. Multi-mediális operáról lévén szó, elgondolkodtató, hogy jogos-e, indokolt-e a hangzó anyag kiragadása a mű-egészéből. 1997 október 30 és november 23 között nyolc alkalommal került színré Bécsben a Malakut, a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar közreműködésével, Andreas Mitisek vezényletével (egy alkalommal Ronen Nissan állt az együttes élén). A CD-korong értékesebb hallgatásához háttér-információkat a fesztivál

műsorfüzete szolgáltatott. (Kegyes család ez, nem vitás, hiszen aki élő élmény hiányában, pusztán e felvétel segítségével szándékozik megismerni e kortárs-operát, felmérhetetlenül hátrányos helyzetbe került.) A sorok között olvasva: a zenei hangok pusztán elenyésző jelentőségűek a sokat sejtetően komplex produkció egészét tekintve. A CD-vásárló szempontjából szomorú ez, mert ő kizárólag e partikuláris információkhoz juthat hozzá. A hangzás, ráadásul, a cselekmény ismeretében érthető módon, nem szép. Többszöri végighallgatás eredményeképp: sajnos, nem is markáns. Időben kiterített hangzó háttérfüggönyök sorjázna, előtűk ágálnak és reagálnak a szereplők (mintegy melodramatikus módon, általában érthető szövegmondással).

A zenei anyag, önmagában: gyökértelen. Nincsenek intonációs jelentéssel rendelkező kisebb-nagyobb szegmentumai, az énekelt dallamvonalak sem többek, mint a mondandó figyelemfelkeltő módon történő artikulálásai, néha hiszteroid módon. (Az megint csak nem derül ki, hogy a hisztéria kinek-kinek jellemző sajátysága, s mikor váltja ki a reakciót valamely konkrét helyzet.) Hiába vannak – akár – érdekes hanghatások, amennyiben semmiféle érzelmi-indulati töltés nem társul hozzájuk. Többnyire a hangszeres háttér csupán arra szolgál, hogy ébren tartsa a figyelmet, miközben énekelve hallunk – néha pszichopatólogikus – helyzetjelentéseket, betegesen kitaruló adatközléseket deform személyiségek múltjának valamely mozzanatáról.

Hogy az orvoslásban milyen arányban keveredhet áldás és átok, mennyiben megváltozó, s mennyiben gyilkos az orvos – no, a tudományok mai állása mellett ilyesmin nemigen érdemes elmélkedni, valamely képzelt aberált személyiség énekét hallgatva..

Az említett műsorfüzet utalásaiból derül ki: a közönség rendhagyó módon helyezkedik el, mintegy a sír mélyéről szemlélve az eseményeket (néha megjelenik egy videokészülék további „síkjá” is). Egyszer, életében először; esetleg hatásos lehet bárki számára – de a hangkép-kivonat legfeljebb két információval szolgálhat: a Szombathelyi Szimfonikus Zenekar elhitető erővel jeleníti meg a háttérrel, s a Wiener Operntheater énekesi felkészült művészek. A Wiener Operntheater több rendezvényének ismeretében azon is elgondolkodhat a produkciók rendszeres hallgatója: vajon a lelkiismeretes-felkészült, a gondjaira bízott bármely produkció iránt már-már gátlástalanul elkötelezett Mitisek vajon nem lenne jobb sorsra érdemes? Ha nem túlzott tiszteletlenség: vajon a lelkesedés a minőség iránt közömbössé tette egy idő után? Mint egy olyan ékszerész, aki a megmunkálendő anyag minőségétől függetlenül kíván maradandót alkotni...

Félő, hogy a gyanútlan hallgató, az elkötelezettséget érezve, hasonló magatartást vesz fel; mindent értékesnek fogad el, amit nívósan tállalnak neki.. A rendelkezésre álló, csaknem évezrednyi hallgatnivaló birtokában – luxus lenne így viszonyulni a hallgatnivalóhoz. Márpedig a jólnevelt, tisztelettudó hallgató befolyásolható. Lehet a minőség is kártékony, amennyiben arra méltatlant jutalmaznak munkával-teljesítménnyel? És vajon nem visszaélés-e az előadókkal szemben, akik ily módon jelentés nélküli muzsikálásra kényszerülnek? Talán célszerű lenne igénybe venni a fejlett technikát oly módon is, hogy elektronikus kísérőzene biztosításával tehermentesítenék a zenészeket a méltatlan feladat elvégzésétől? Továbbgondolásra érdemes kérdések ezek – talán jobban megérdemelnék a rájuk fordított időt, mint a Malakut rövidített, de még így is 74 perces felvétele

Fütlér Katalin

PROGRAMOK

MATÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

február 19. Zeneakadémia 19.30

Nyitott koncert
Musszorgszkij: Egy ój a kopár hegyen

Dvořák: Gordonkaverseny
Musszorgszkij: Egy kiállítás képei
km.: Varga Tamás
Vez: André Bernard
/Franciaország/

február 26. Pesti Vigadó 19.30

Vigadó / II. bérlet
Csajkovszkij: Olasz capriccio
Musszorgszkij: Halál dalai és táncái
Csajkovszkij: V. szimfónia
Km: Kovács Kolos
Vez: Medveczky Ádám

március 12. Zeneakadémia 19.30

Zeneakadémia / VII. bérlet
Beethoven: Missa Solemnis

km: Cserna Ildikó, Takács Tamara, Gulyás Dénes, Sólyom-Nagy Sándor, Magyar Állami Énekar (karig.: Antal Mátyás)
Vez: Ligeti András

március 14. MTA Díszterme 11.00

Tavaszi Fesztivál
Prokofjev: Péter és a farkas
Britten: Változatok egy Purcell témára
Km: Mácsai Pál
Vez: Ligeti András

március 15. MTA 15.00

Tavaszi Fesztivál
Vukán: Casablanka - ősbemutató
Bernstein: Symphonica Danseis from West Side Story 1957,
Km: Creative Art Trio (Vukán György, Berkes Balázs, Balázs Elemér)
Vez: Ligeti András

március 16. Thália Színház 19.30

Tavaszi Fesztivál
Ravel: Pavane
Chopin: f-moll zongoraverseny
Berlioz: Fantasztikus szimfónia
km: Éva Kupiec
Vez: Ligeti András

március 19. Pesti Vigadó

Vigadó / III. bérlet
Beethoven-est
Hármasverseny
VIII. szimfónia
km: Szabadi Vilmos, Onczay Csaba, Jandó Jenő
Vez: Héja Domonkos

március 26. Zeneakadémia

Zeneakadémia / VIII. bérlet
Beethoven: Esz-dúr zongoraverseny
Strauss: Imígyen szóla Zarathustra
km: Jandó Jenő
Vez: Kovács János

április 2. Pesti Vigadó

Vigadó / VI. bérlet
Verdi: Négy vallásos ének
Puccini: Messa di Gloria
km: Óhegyi Filoretti, Gulyás Dénes, Anatolij Fokanov, Gábor Géza, Budapesti Kórus (karig.: Antal Mátyás)
Vez: Ligeti András

április 5. Deák-téri evangélikus templom 18.00

Bach: János passió
Vezényel: Kamp Salamon

április 11. Deák-téri evangélikus templom 18.00

Bach: János passió
Vez: Kamp Salamon

április 16. Zeneakadémia

Zeneakadémia / IX. bérlet
Debussy: Tavaszi Nocturnes
Ravel: Bolero
Közreműködik: Maria Theresa Uribe
Vez: Lukács Ervin